

O‘ZBEKISTON - QOZOG‘ISTON: MA’NAVIY - MADANIY HAMKORLIKNING YANGI BOSQICHI

DOI: 10.5281/zenodo.11128064

Sa’dullayev S.S

Samarkand state university of veterinary medicine, animal husbandry and
biotechnology

REZYUME. Hozirgi kunda O‘zbekiston qo‘shni respublikalar bilan faol hamkorlik aloqalarini olib bormoqda. Qozog‘iston Respublikasi bilan olib borilayotgan o‘zaro aloqalar bu borada muhim ahamiyatga ega. Mazkur maqolada O‘zbekiston-Qozog‘iston munosabatlarining yangi bosqichi va uning natijalari bayon qilingan.

RESUME. Currently, Uzbekistan maintains active cooperative relations with neighboring republics. Mutual relations with the Republic of Kazakhstan are important in this regard. This article describes the new stage of Uzbekistan-Kazakhstan relations and its results.

РЕЗЮМЕ. В настоящее время Узбекистан поддерживает активные отношения сотрудничества с соседними республиками. В этом плане важны взаимные отношения с Республикой Казахстан. В данной статье описан новый этап узбекско-казахстанских отношений и его итоги.

Tayanch so‘zlar: Markaziy Osiyo, diplomatik munosabatlar, Strategik sheriklik to‘g‘risidagi shartnoma, BMT, SHHT, Islom hamkorlik tashkiloti, Orolni qutqarish xalqaro jamg‘armasi

Keywords: Central Asia, diplomatic relations, Strategic Partnership Agreement, UN, SCO, Organization of Islamic Cooperation, International Fund to Save the Island

Ключевые слова: Центральная Азия, дипломатические отношения, Соглашение о стратегическом партнерстве, ООН, ШОС, Организация исламского сотрудничества, Международный фонд спасения острова.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki kunlardan e‘tiboran qo‘shni mamlakatlar bilan yaqin hamkorlik aloqalarini olib bordi. Qo‘shni mamlakatlar bilan hamkorlikning kuchaytirilishi har bir mamlakat taraqqiyotiga o‘zining ijobiy ta‘sirini ko‘rsatadi. Bu esa o‘z navbatida, bir qancha omillar bilan belgilanadi. Jumladan, muammolarning o‘xshashligi, yagona pozitsiya shakllantirilgan holda o‘z echimini kutayotgan masalalarning xalqaro tashkilotlar doirasiga ko‘tarilishi ularning hal etilishi imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, xalqaro terrorizm, narkotrafik va boshqa xavflarga qarshi kurashish mamlakatlar imkoniyatlarini kelishilgan holda safarbar qilinishini taqozo qiladi. Bundan tashqari, mamlakatlar iqtisodiyoti bir-birini to‘ldiradi, yaqin qo‘shni mamlakatlar bilan savdo qilish transport xarajatlarining kamligi sababli tovarlar raqobatbardoshligini oshiradi va katta iqtisodiy samara beradi. Bu borada Markaziy Osiyo mintaqasida joylashgan yaqin qo‘shni mamlakatlar bilan yo‘lga qo‘yilgan aloqalar katta ahamiyat kasb etdi. Bu esa o‘z navbatida mintaqa umumiy taraqqiyotiga xizmat qildi. Shu sababdan mazkur davr tarixini o‘rganish va uni ilmiy tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Qozog‘iston Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida ham hududiy, ham iqtisodiy salohiyati jihatidan eng yirik respublika hisoblanadi. Shuning uchun, ushbu mamlakat bilan hamkorlik aloqalarini olib borish O‘zbekiston uchun muhim ahamiyatga egadir. O‘zbekiston Respublikasi va Qozog‘iston Respublikasi o‘rtasidagi diplomatik munosabatlar 1992 yil 23 noyabrda o‘rnatilgan edi[1. 291-bet]. Ikki davlat o‘rtasidagi munosabatlar 1998 yilda imzolangan O‘zbekiston Respublikasi va Qozog‘iston Respublikasi o‘rtasidagi Abadiy do‘stlik shartnomasi, 2013 yildagi Strategik sheriklik to‘g‘risidagi shartnoma[2. 1,3-bet] va boshqa qator hujjatlar asosida rivojlanib keldi.

O‘tgan davr mobaynida ikki mamlakat xalqaro siyosiy maydonda bir birini qo‘llab quvvatlab keldi. Shu bilan birga, O‘zbekiston va Qozog‘iston BMT, ShHT, MDH, Islom hamkorlik tashkiloti, Orolni qutqarish xalqaro jamg‘armasi kabi xalqaro tuzilmalar doirasida ham samarali hamkorlik aloqalarini amalga oshirib keldi.

Mazkur yillar davomida barcha yo‘nalishlar qatori iqtisodiy aloqalar ham taraqqiy etdi. Xususan, 2016 yilgacha bo‘lgan davrda mamlakatimizda Qozog‘iston

kapitali ishtirokida tuzilgan 230 ta, Qozog‘istonda O‘zbekiston ishbilarmonlari ishtirokida 130 dan ortiq korxonalar faoliyat yuritdi. Bu esa o‘z navbatida o‘zaro hamkorlik aloqalarida muhim ahamiyatga ega bo‘ldi.

2016 yildan e‘tiboran O‘zbekiston va Qozog‘iston munosabatlari taraqqiyotida yangi bosqich boshlandi. Muammoli masalalarni ochiq muhokama qilish, ularni hal qilishga sidqidildan intilish, o‘zaro hurmat va ishonchga asoslangan yangicha asosdagi munosabatlar o‘rnatish har ikki mamlakatlar aloqalarini yangi yuqori pog‘onaga ko‘tarish imkonini berdi. Bu borada O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning 2017 yil 22-23 mart kunlari Qozog‘iston Respublikasiga amalga oshirilgan davlat tashrifi muhim ahamiyatga ega bo‘ldi. Muzokaralar natijasida umumiy qiymati 1 milliard dollar bo‘lgan savdo shartnomalari va investitsiyaviy bitimlar imzolandi[3. 1-bet].

Ushbu tashrif davomida ko‘plab tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan, 2017 yilning o‘zida ikkita yirik biznes-forum o‘tkazildi. Qozog‘istonda farmatsevtika sanoati savdo uyi bo‘yicha ta‘sis hujjatlari tasdiqlandi. “O‘zavtosanoat” AK va “SariarkaAvtoProm” korxonasi bilan uzoq vaqtli hamkorlik bo‘yicha kelishuv doirasida tashqi bozorlarga mahsulotlarni eksport qilish qo‘shma loyihasi amalga oshirish boshlandi. Shuningdek, “O‘zavtosanoat” AKning “SariarkaAvtoProm” korxonasiga kapital kiritish imkoniyati ko‘rib chiqildi.

Mazkur davrda madaniy hamkorlik aloqalari ham tez sur‘atlarda rivojlandi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 13 martda «Buyuk qozoq shoiri va mutafakkiri Abay Qo‘nonboev ijodiy merosini keng o‘rganish va targ‘ib qilish to‘g‘risida» qaror[4.1-bet] qabul qildi. Ushbu qaror asosida O‘zbekistonda buyuk qozoq shoiri va mutaffakkiri Abay Qo‘nonboev ijodiy merosini o‘rganish va uni keng targ‘ib qilish bo‘yicha chora tadbirlar rejasi ishlab chiqildi. Mazkur reja asosida bir qancha tadbirlarni, jumladan, Abay Qo‘nonboevning “Saylanma” asarini hamda “O‘zbek va qozoq adabiy aloqalari” nomli adabiy-tahliliy maqolalar to‘plamini nashrga tayyorlash va chop etish, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida “Abay va o‘zbek adabiyoti” nomli doimiy ekspozitsiyani tashkil etish,

har yili shoir tugʻilgan 10 avgust sanasida Toshkent shahrida oʻrnatilgan Abay Qoʻnonboev haykali poyiga gul qoʻyish marosimi va mushoira oʻtkazish, oʻquvchi va talaba yoshlar oʻrtasida “Abay asarlarining bilimdoni” insholar koʻrik-tanlovini oʻtkazish, ommaviy axborot vositalarida Abay Qoʻnonboev hayoti va ijodi haqida turkum koʻrsatuv va eshittirishlar, maqolalar berib borish va boshqa tadbirlarning amalga oshirilishi belgilandi.

Oʻzaro madaniy aloqalar rivojida davlat rahbarlarining 2018 yilda Qozogʻistonda Oʻzbekiston yili, 2019 yilda esa Oʻzbekistonda Qozogʻiston yilini oʻtkazish toʻgʻrisidagi qarorlari bu borada tarixiy ahamiyatga ega boʻldi. Mazkur qarorlar ijrosi yuzasidan Qozogʻistonda ushbu mamlakat Prezidenti Nursulton Nazarboev tomonidan 2018 yil Oʻzbekiston yili deb eʼlon qilindi. Qozogʻistonda Oʻzbekiston yili dasturi doirasida koʻplab madaniy-maʼrifiy tadbirlar tashkil etilishi, jumladan, Olmaota shahrida Oʻzbek adabiyoti kunlari oʻtkazilishi, Oʻzbek Milliy akademik drama teatri ijodkorlari Chimkent shahriga safar qilishi, Ostona shahrida Oʻzbek ayollar milliy liboslari va xalq amaliy sanʼati koʻrgazmasi hamda kitoblar koʻrgazmasi tashkil etilishi va boshqa koʻplab tadbirlarning amalga oshirilishi belgilandi.

Shu bilan birga, yil davomida ikki davlat vakillarining tasviriy sanʼat sohasidagi xalqaro koʻrgazmalari, konferensiyalari, seminarlari, qiziqarli madaniy-maʼrifiy tadbirlar oʻtkazilishi koʻzda tutildi. Xalqaro “Evroosiyo” kinofestivalida Oʻzbekiston kino ijodkorlarining ishtiroki, Jahon mutolaa kongressida oʻzbek adiblarining, “Ostonaning madaniy qiyofasi” xalqaro ilmiy-amaliy konfe-rensiyasida Oʻzbekiston olimlarining, “Xalqaro bolalar yozuvchilari forumi”da oʻzbek yozuvchilarining, “Ostonaning 20 yilligi: Ostoning 20 ta jahon kutubxonasi” loyihasi hamda “Ostona 2018 Yevroosiyoning kitobxonlik poytaxti” xalqaro festivalida oʻzbek kutubxonashunoslarining qatnashishi belgilandi[6].

Turizm sohasini rivojlantirish va diniy bayramlarni bir xillashtirish ham ikki mamlakat hamkorlik aloqalarining tarkibiy qismiga aylandi. Bu borada ham tegishli kelishuvlarga erishildi. Jumladan, Oʻzbekiston va Qozogʻiston xorijlik sayyohlarga har

ikki davlatga tashrif buyurish imkonini beruvchi turistik multivizalarni amalga kiritish to'g'risidagi kelishuvni tayyorlash jarayoni boshlangan bo'lsa, O'zbekiston va Qozog'iston diniy idoralari o'rtasida «O'zbekiston va Qozog'iston diniy bayramlarni nishonlash sanalarini bir xillashtirish bo'yicha memorandum» imzolandi.

O'zbekiston Qozog'iston aloqalarining rivojida o'zaro davlat tashriflarining muntazam amalga oshirilishi ham muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev Qozog'iston Respublikasi Prezidenti N.Nazarboev taklifiga binoan 2018 yil 15 mart kuni amaliy tashrif bilan Ostona shahrida bo'ldi. Tashrif doirasida O'zbekiston delegatsiyasi Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining birinchi maslahat uchrashuvida ishtirok etdi. Sh.Mirziyoev shu kuni Qozog'istonda O'zbekiston yilining rasmiy ochilish marosimida ishtirok etdi va nutq so'zladı. O'z navbatida Qozog'iston Prezidenti N.Nazarboev O'zbekiston xalqini Navro'z bilan tabriklash maqsadida Samarqand shahriga tashrif buyurdi. Samarqand shahridagi Forumlar majmuasidagi uchrashuvda O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasidagi hamkorlikning mavjud holati va uni yanada rivojlantirishga oid masalalar yuzasidan fikr almashildi[5. 1-bet].

Amalga oshirilgan keng ko'lamli tadbirlar natijasida ikki mamlakat hamkorligida salmoqli yutuqlar qo'lga kiritildi. Jumladan, 2017 yilda o'zaro tovar aylanmasi ikki milliard AQSH dollariga etib, 2016 yilga nisbatan 31,2 foiz ko'p bo'ldi. Temir yo'l transporti orqali o'zaro yuk tashish bo'yicha esa 2018 yilning ikki oyida o'tgan yilning shu davriga nisbatan yuk tashish hajmi 44 foizga o'sdi. Shu bilan birga savdo-iqtisodiy hamkorlik dinamikasi inobatga olinib ikki mamlakat tomonidan o'zaro tovar aylanmasini 2018 yilda uch milliard dollar, 2020 yilga borib esa besh milliard dollargacha ko'tarish to'g'risidagi kelishuvga erishildi.

O'zbekiston Respublikasi tomonidan qo'shni respublikalar bilan olib borilayotgan o'zaro manfaatli hamkorlik aloqalari umumintaqa taraqqiyoti uchun katta ahamiyatga ega bo'ldi. Mustqillik yillarida mazkur davlat bilan o'zaro hamkorlik aloqalari rivojlandi. Ayniqsa, ushbu aloqalar 2016 yildan e'tiboran yangi bosqichga ko'tarildi. Ushbu davrdan boshlab bir necha davlat tashriflari amalga oshirildi,

salmoqli miqdordagi iqtisodiy bitimlar imzolandi va ularni amalga oshirish bo'yicha tegishli chora tadbirlar rejalari tasdiqlandi. Shu bilan birga, mustaqillik yillarida xalqaro siyosiy maydonda ham ikki mamlakat hamkorlik aloqalari mustahkamlandi. Jumladan, Qozog'iston mamlakatimizning hech qanday harbiy-siyosiy bloklarga qo'shilmaslik, nizolarni tinch yo'l bilan hal etish tamoyillariga asoslangan tashqi siyosatini qo'llab-quvvatlab keldi. O'zbekiston ham, o'z navbatida, Qozog'istonning mintaqada tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash borasidagi sa'y-harakatlarini va konstruktiv takliflarini qo'llab quvvatladı. Xususan, O'zbekiston Qozog'istonning 2017-2018 yillarda BMT Xavfsizlik kengashiga muvaqqat a'zolikka saylanishini ma'qullab ovoz berdi. Shu va boshqa omillar ikki mamlakat hamkorlik aloqalari yangi qirralarining ochilishiga xizmat qildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Жураев С.А, Худойбердиев Б.Х, Қосимов О.С, Ғофуров С.М, Жалилов А.Т, Саидолимов С.С, Рустамбоев С.М, Убайдуллаева С.Ф, Бердиев Б. // Давлатлар ва халқаро ташкилотлар. Тошкент, “Akademiya” нашриёти, 2005 й.
2. Usmonov N. Qozog'im qardoshim, o'zbekim o'z og'am//Xalq so'zi, 2018 yil 18 aprel № 76 (7034).
3. Ўзбекистон-Қозоғистон: Азалий дўстлик ва стратегик шерикликка асосланган ҳамкорликнинг янги босқичи//Халқ сўзи, 2017 йил 24 март, № 58(6752).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori: «Buyuk qozoq shoiri va mutafakkiri Abay Qo'nonboyev ijodiy merosini keng o'rganish va targ'ib qilish to'g'risida»Xalq so'zi, 2018 yil 14 mart. № 50 (7008).
5. O'zA. Navro'z do'stlik va hamjihatlik bayrami// Ishonch, 2018 yil 22-mart. № 34 (4007).
6. <http://xs.uz/uz/post/madaniyat-vaziri-qozogistonda-ozbekiston-jili-do'stligimiz-qardoshligimiz-ramzi>.